

Matea Bešlić, prof. soc. i eng.¹

KOLEKTIVNI IDENTITET: META-ANALIZA SOCIOLOŠKIH POJMOVA I TEORIJA S OSVRTOM NA „ŽUTE PRSLUKE“

Prethodno priopćenje / Preliminary communication

UDK 316.35

Materijalizacija i simbolizacija različitih kolektivnih identitet važan su dio svakodnevnoga narativa. Kako bi se bolje razumjelo građenje elemenata koji vode ostvarenju i nominaciji kolektivnoga identiteta potrebno je analizirati kolektivne društvene pokrete koji predstavljaju dinamični dio te kategorije. U radu je metodom meta-analize prikazan razvoj elemenata društvenih pokreta, od klasične sociološke teorije do novijih socioloških pristupa. Predstavljeni elementi korišteni su u interpretaciji društvenoga pokreta „Žuti prsluci“. Ovakvim pristupom nastoji se teorijski i grafički prikazati povezanost lokalne i globalne razine te geografskih i ekonomskih elemenata koji su bitni za suvremeni optik kolektivne akcije. Za zaključiti je da uspjeh kolektivnoga djelovanja ovisi o umreženosti i medijima koji mogu pridonijeti koheziji ili disrupciji kolektivnoga identiteta.

Ključne riječi: kolektivni identitet, kolektivni društveni pokreti, ekologija, geo-pozicija, „Žuti prsluci“.

1. Uvod

Kolektivni identitet je osjećaj pripadanja određenoj društvenoj grupi, ali i sociološka kategorija koja služi proučavanju nastajanja i razvoja društvenih pokreta. U jednom smislu, to je stalni proces konstruiranja simboličkih materijala kojim se društvena grupa legitimizira i označava. U drugom smislu, to je „znanstvena kategorija“ koja služi kako bi se bolje razumjela cjelokupnost društvenih pokreta, poveznice koje ih drže na okupu, osjećaji solidarnosti koji iz njih proizlaze. Dakle, riječ je o analiziranju „internoga i eksternoga procesa“ materijalnoga i simboličkoga formiranja imenice ‘mi’ i definiranja „mehanizama uključivanja“ i isključivanja (Voegtli, 2009: 292-293).

Istraživanje identiteta kamen je temeljac moderne sociološke misli. Od kraja 1970ih godina fokus sociologije mijenja se s individualnoga na kolektivno. Identitet se promatra kao „izvor, a ne proizvod“, kolektivne mobilizacije (Cerulo, 1997: 385). Kolektivni identitet koristi se za opisivanje „izmišljenih ili stvarnih društava te uključuje konstruiranje i otkrivanje postojećih poveznica, interesa i granica“ (Polleta, Jasper, 2001: 298).

¹ Poslijediplomski sveučilišni studij Humanističke znanosti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

Budući da postoji velik broj istraživanja koji se bave ovim fenomenom, u radu će se pokušati prikazati meta-analiza socioloških teorija kolektivnoga identiteta. Nastojat će se odgovoriti na istraživačko pitanje: "Koji su elementi kolektivnoga identiteta bitni za razumijevanje modernih društvenih pokreta?". Ponuđeni pregled teorija i pojmova izrađen je na temelju kriterija jasnoće i relevantnosti u različitim društvenim kontekstima i vremenskim razdobljima. Za početak će se napraviti pregled literature koja se bavi teorijom kolektivnoga identiteta. Zatim će se izdvojiti najvažniji elementi koji će biti uvršteni u narativnu sintezu. Kao primjer analize poslužit će društveni pokret „Žuti prsluci“.

2. Pregled literature

Pregled literature podijeljen je na četiri dijela: klasičnu sociološku teoriju, teorije društvenih pokreta 70ih i 80ih godina 20. stoljeća, teorije umreženoga društva i suvremenu sociološku teoriju kolektivnoga identiteta.

2.1. Klasična sociološka misao

Tijekom 19. i 20. stoljeća jedan od glavnih elemenata za interpretiranje ponašanja društvenih grupa i njihovih karakteristika bila je društvena ili socijalna stratifikacija. Društvena stratifikacija odnosi se na rangiranje društvenih skupina hijerarhijski: na temelju moći, ugleda ili bogatstva članova grupe. Pretpostavlja se da oni koji pripadaju određenoj skupini imaju „stanovitu kolektivnu svijest o zajedničkom identitetu“ (Haralambos, 1994: 36-38). Koncept društvene stratifikacije predstaviti će se kroz teorije Durkheima, Marxa i Webera.

Durkheim se bavio nastajanjem i održavanjem društava, a njegov rad bio je pod utjecajem „velikih društvenih poremećaja i socijalnih promjena“. Smatrao je da socijalni neredi nisu nužan element modernoga svijeta te se mogu umanjiti „socijalnim reformama“, a krajnji cilj bio bi „socijalni red“ (Ritzer, 1997: 16). U Durkheimovoj teoriji razlikujemo dva tipa socijalnih činjenica: „materijalne“ (birokracija, zakon) i „nematerijalne“ (kultura, socijalne institucije). On smatra da su nematerijalne socijalne činjenice „održale društvo na okupu“ u primitivnim zajednicama. To se još naziva „zajedničkim moralom“ ili „kolektivnom svijesti“. Nadalje, u modernom društvu dolazi do „opadanja snage kolektivne svijesti“ jer je „osnovna povezanost“ među ljudima podjela rada koja ih dovodi u zavisne odnose (Ritzer, 1997: 17). U skladu s ovim, Durkheim razlikuje „mehaničku solidarnost“ i „organsku solidarnost“. Mehanička solidarnost karakteristična je za predindustrijska društva u kojima je društvena diferencijacija jako mala. Kolektivna svijest „potpuno obuzima pojedinca“, a „individualna svijest je na nuli“. Međutim, u industrijskim društvima uloge su specijalizirane po zanimanjima. Individualna svijest nadjačava kolektivnu svijest, a ova vrsta međuzavisnosti članova društva naziva se „organska solidarnost“ (Haralambos, 1994: 232-233).

Kritika ovakve funkcionalističke društvene stratifikacije došla je od strane marksista koji smatraju da funkcionalistička perspektiva konzervativno ne uzima u obzir društvene promjene i konflikte. Marx shvaća specijaliziranu podjelu rada kao razdvajanje društva na „antagonistične klase“. On uvodi pojmove „klasa po sebi“ i „klasa za sebe“. U klasi po sebi članovi grupe imaju „zajednički odnos prema proizvodnim snagama“. Takva društvena skupina postaje klasa u punoj mjeri tek kad prijeđe u klasu za sebe jer tada članovi grupe

imaju klasnu svijest i klasnu solidarnost. U klasi za sebe članovi grupe postaju svjesni prirode izrabljivanja te razvijaju „zajednički identitet“ prepoznavajući zajedničke interese i udružujući se. Najviši stupanj klasne svijesti i solidarnosti postiže se kada članovi grupe spoznaju da kolektivnom akcijom mogu „zbaciti vladajuću klasu“ (Haralambos, 1994: 53-54).

U knjizi *Economy and Society* Weber navodi da društveno djelovanje može biti orijentirano prema prošlom, sadašnjem ili očekivanom budućem ponašanju drugih. Dijeli se na „instrumentalno-racionalno, vrijednosno-racionalno, afektualno ili emocionalno i tradicionalno“ (Weber, 1922: 22-25). Međutim, takvim društvenim djelovanjem uvijek upravljaju „značenja“. Djelovanje se može shvatiti samo ako se shvaća „slika svijeta“ određene grupe. Način na koji pojedinci interpretiraju značenje „upravlja njihovim postupcima“. (Haralambos, 1994: 445). Prema Weberu, ekonomska klasa je samo jedna osnova za formiranje kolektivnoga djelovanja. On uvodi pojam „statusne situacije“ ili „statusne grupe“ koji se odnosi na neravnomjernu podjelu „društvene časti“. U modernim društvima klasa i status mogu biti „tjesno povezani“, ali oni koji imaju jednaku klasnu situaciju „neće nužno pripadati istoj statusnoj grupi“, npr. *nouveaux riches* mogu biti isključeni iz statusne skupine (Haralambos, 1994: 56-57). Isto tako, Weber naglašava da su društvene grupe (klase, statusne grupe i političke stranke) kompleksne i promjenjive te ih treba promatrati u odnosu na zadani vremenski kontekst.

2.2. Društveni pokreti i kolektivni identitet

Tijekom 80ih godina 20. stoljeća društvene znanosti bave se interpretiranjem masovnih društvenih pokreta poput feminizma i pokreta za zaštitu okoliša. Takav trend istraživanja vodio je sve češćoj upotrebi termina „kolektivni identitet“. Povezivanjem kolektivnoga identiteta i društvenih pokreta nastojale su se popuniti praznine u objašnjavanju mobilizacije velikog broja ljudi. Cilj je bio napraviti model društvene akcije koji je suprotnost bihevioralnom modelu objašnjenja prema kojem je kolektivno ponašanje izraz gomile koja se sastoji od iracionalnih pojedinaca. (Polletta, Jasper, 2001: 283). Ovdje će se nastojati prikazati teorije Tourainea, Bourdieua i Meluccija koji su doprinijeli boljem razumijevanju konteksta u kojem se razvija kolektivni identitet.

Touraine (1985: 749) drži da je društveni pokret „element koji se koristi pri konstruiranju društvene stvarnosti“. Nakon 60ih godina 20. stoljeća društveni pokreti smatraju se dijelom „kontrakulture ili traženja alternativnih oblika društvenoga i kulturnoga života“. U semantičkom smislu, pojam društvenoga pokreta odnosi se na konflikte u sferi društvene „kontrolne nad kulturalnim oblicima“. Tipologija društvenoga pokreta definira se pomoću tri komponente: definiciju identiteta „aktera“, definiciju „suparnika“ i „kulturalni totalitet“ koji definira područje konflikta. Akter se „identificira sa svojim vrijednostima“, odbija ideju o konfliktu unutar svoje strukture i tako se predstavlja „homogeniziranoj skupini protivnika“ (Touraine, 1985: 760-762). On navodi da je „analiza rekonstrukcije društvenih konflikata“ važna za razumijevanje organiziranja pojmova kao što su društveni pokret, strukturalni konflikt i kulturalni ulozi. U svijetu koji se mijenja važno je „razumjeti proizvodnju i kontrolu promjena, a ključni pojmovi trebaju biti društvena strategija i društveni pokreti“ koji se donekle nadopunjuju (Touraine, 1985: 784-787).

Kod Bourdieua se ističe element „relativne pozicije u prostoru“. U socijalnom prostoru ili prostoru moći važne su „interakcije“ među akterima i principi konstrukcije „socijalnoga

prostora“, a koji se obično javljaju u obliku moći ili kapitala. Pozicija aktera u socijalnom prostoru ovisi o „podjeli moći u prostoru“. Ta moć nije nužno „ekonomska nego se može raditi o kulturnom, socijalnom ili simboličkom kapitalu“ kao što je prestiž, reputacija, slava (Bourdieu, 1984: 3). Bourdieu drži da se u svim slojevima socijalnoga prostora stalno odvijaju različiti oblici „društvenih borbi“ ili pokreta između aktera koji se nalaze na različitim mjestima, ali takve borbe ne moraju prijeći u „antagonistički oblik“ (Bourdieu, 1984: 9-10). Takvim interakcijama želi se zapravo utjecati na međusobnu percepciju socijalnoga svijeta i to na način da svaka grupa aktera radi na svojoj reprezentaciji (*travail de représentation*) ili socijalnom identitetu.

Baš kao što u Marxovoj teoriji radnička klasa u najvišoj fazi postane svjesna izrabljivanja u ekonomskom smislu, tako u Bourdievoj teoriji socijalna klasa postaje svjesna svoga položaja u socijalnom prostoru i shodno tomu počinje mijenjati socijalnu strukturu tako da konstruira značenje svoje pozicije (Bourdieu, 1984: 5). U ovome smislu, simbolički kapital jednako je važan kao i ekonomski jer svrstava aktere u različite kategorije pomoću „legitimne ili službene nominacije“ kao što su npr. titule. (Bourdieu: 1984: 7).

Melucci u svojoj analizi konteksta društvenih pokreta i socijalne strukture definira pojam kolektivnoga identiteta. Možemo izdvojiti tri osnovna elementa Meluccijeve definicije kolektivnoga identiteta. U prvom redu, kolektivni identitet je „proces i uključuje definiranje svrhe, sredstava i područja akcije“. Zatim, kolektivni identitet označava „režu aktivnih odnosa među akterima koji putem međusobne komunikacije utječu jedni na druge, pregovaraju i donose odluke“. Ovdje je važno naglasiti rastuću važnost komunikacijskih tehnologija. Na kraju, kolektivni identitet se ne može svesti na objektivno kalkuliranje nego je potreban određen stupanj „emocionalne uključenosti“ članova grupe (Melucci, 1995: 44-45). Kolektivni identitet posjeduje „relacijsku dimenziju“ jer se kolektiv i sistem recipročno konstruiraju (Melucci, 1995: 47). Poput Bourdieua, Melucci (1995:53) naglašava da najprije trebamo „prepoznati područje u kojem se pojavljuje kolektivna akcija, pa tek onda interpretirati kako određene društvene grupe djeluju unutar tog područja“.

2.3. Kolektivni identitet u procesu umrežavanja

Razvojem komunikacijskih tehnologija poput interneta i globalizacijom ekonomije dolazi do novih momenata u kojima se razvijaju različiti kolektivni identiteti. U ovom dijelu rada predstaviti će se analitički okvir Manuela Castellsa koji smatra da je za proučavanje povijesnoga konteksta važno uzeti u obzir razliku između lokalnoga i globalnoga te informacijske tehnologije koje olakšavaju komunikaciju društvenim grupama.

U drugom svesku trilogije *The Information Age: Economy, Society and Culture*, pod nazivom *The Power of Identity*, Castells polazi od opisa socijalnoga područja te kaže da je s „tehnološkom revolucijom i transformacijom kapitalizma došlo do izražavanja različitih kolektivnih identiteta koji predstavljaju izazov globalizaciji i kozmopolitanizmu“. Kao primjere postmodernih izraza kolektivnoga identiteta navodi feminizam, pokret za zaštitu okoliša, meksičke Zapatiste i slične društvene pokrete. Takvi pokreti pružaju otpor u religijske, nacionalne ili lokalne svrhe jer se osjećaju „ugroženi od tehničko-ekonomskih sila“. U mobilizaciji im pomaže glavni element komunikacijske revolucije- internet (Castells, 2009).

Castells definira identitet kao „izvor značenja i iskustva“, odnosno proces „konstrukcije značenja na temelju seta kulturalnih atributa koji imaju prioritet nad drugim izvorima značenja“. Identiteti su „izvor značenja za samoga pojedinca koji ih konstruira i internalizira kroz proces individualizacije“. Sociološki gledano, svi identiteti su „konstruirani“, a pritom se koristi „materijal iz povijesti, geografije, biologije, produktivnih i reproduktivnih institucija, kolektivne memorije, osobnih fantazija, aparata moći i religijskih otkrivenja“. Društvene grupe strukturiraju i slažu ovaj materijal ovisno o zadanim kulturnim projektima i njihovom „prostorno-vremenskom okviru“. Stoga, pri interpretiranju kolektivnoga identiteta važno je znati „tko ga konstruira, koji materijal koristi i u koju svrhu“ (Castells, 2009).

Castells konstatira da se društvena „konstrukcija identiteta odvija u kontekstu koji obilježavaju mreže moći“ te u skladu s tim razlikuje tri oblika izgradnje kolektivnoga identiteta. Prvi je „legitimizirajući identitet“ koji uvode „dominantne društvene institucije kako bi proširile i racionalizirale svoju dominaciju *vis-a-vis* društvenih aktera“ (npr. nacionalizam). Drugi je „identitet otpora“ te ga proizvode „akteri koji se nalaze u podcijenjenim pozicijama ili su stigmatizirani logikom dominacije“ (npr. Zapatisti). Treći je „projicirani identitet“ koji nastaje kada „društveni akteri na osnovi bilo kakvoga kulturnog materijala“ redefinišu svoje uloge i traže „transformaciju cjelokupne društvene strukture“ (npr. europski identitet). Budući da identiteti posjeduju određenu dinamiku oni mogu prelaziti iz jednoga oblika u drugi, a nijedan nema „*per se* progresivnu ili regresivnu“, dobru ili lošu vrijednost nego ga treba promatrati kao „simptom određenoga povijesnog konteksta“. Castells smatra da će u umreženom društvu identitet otpora biti jedan od najčešćih izraza kolektivnoga identiteta. Takvi identiteti su „reakcije na mainstream društvene trendove te funkcioniraju kao solidarnost i bijeg iz neprijateljskoga svijeta“ (Castells, 2009). Nadalje, važna će biti dinamična kontradikcija između „mreže i sebe“. Što svijet postaje globalniji, pojedinci sve više postaju usmjereni na lokalno kako bi mogli „lakše kontrolirati svijet“. Isto tako, „kada mreže izbrišu vrijeme i prostor, ljudi se sami ukorijenjuju u mjesta osobne povijesne memorije teritorijalnoga identiteta koji je osnovni korijen pripadanja te se ne gubi čak ni u ubrzanim procesima urbanizacije“ (Castells, 2009). S ovim u vezi, Bauman (2009: 36-37) smatra da identifikacija može biti „čimbenik stratifikacije te izvor diferencijacije ili jedinstva“. Na jednom kraju nalaze se „globalne hijerarhije“ koje svoje identitete mogu neprestano „sastavljati i rastavljati“ ovisno o vlastitim „željama i ponudama“. Na drugom kraju nalaze se oni koji nemaju pristup mogućnosti izbora i odlučivanja o svom identitetu nego im „identitete nameću drugi“. U takvoj situaciji oni su „dehumanizirani“.

2.4. Suvremene interpretacije društvenih pokreta i kolektivnoga identiteta

U ovome dijelu riječ je o društvenim teorijama Bruna Latoura i Michela Lussaulta koji na centralno mjesto stavljaju prostorne klase, a zatim im dodaju elemente poput ekonomskoga položaja, komunikacijskih tehnologija i kvalitete života.

Lussault je uveo kontrast prelaska s borbe za ekonomsku klasu na borbu za prostornu klasu. Prostornost nije topografsko obilježje nego se definira kao „cjelokupno korištenje prostora od strane društvenih aktera“ te uključuje sve „materijalne i nematerijalne resurse, sisteme ideja, norme i prakse“. Tu se razlikuju dvije klase. Jedna se klasa bori za očuvanje svoga malog prostora u gradu ili selu, a druga klasa (*jet-set* klasa) iskorištava i konzumira puno više prostora, npr. posjedovanjem nekretnina poput *shopping* centara i sličnih sadržaja. Iako „ideja borbe za

prostor nije originalna, ono što je novo su sve otvorenije mogućnosti zauzimanja prostora“ kako bi pojedinci „realizirali“ najbolju moguću verziju sebe. Stoga, dok se jedna klasa sve više širi i zagovara veću otvorenost kako bi sama profitirala, druga klasa zatvara svoj prostor i nastoji ga zaštititi i kontrolirati u strahu da ga ne izgubi jer je svjesna da se ekonomski ne može suprotstaviti klasi koja zauzima više prostora (Marchal, Stébé, 2010: 2-3).

Sličnu hipotezu razvija Latour te navodi da je „19. stoljeće bilo doba društvenih pitanja, a 21. stoljeće je doba geo-društvenih pitanja“. Kolektivna borba odvija se u svrhu „geo-društvenih mjesta (*geo-social loci*) pri čemu se definiraju interesi, savezi i protivnici“. Latour društvene aktere dijeli na elitu ili 1% bogatih, zatim dio društva koji brani svoje granice i nastoji zaštititi svoj identitet i one koji su u najnepovoljnijem položaju jer su prisiljeni migrirati. Do ovakve organizacije došlo je zato što je „globalizacija pogodovala samo eliti“ jer je iskorištavanjem prostora i prirodnih resursa dovela do klimatske krize i izraženih društvenih nejednakosti. Globalizacija se opisivala kao moderna i progresivna. Danas se pojedinci koji brane svoje granice i identitet i oni koji migriraju svrstavaju na suprotne strane, a „mediji krivo koriste pojam populizam“ kako bi objasnili ovakve odnose moći. Međutim, obje društvene grupe samo „reagiraju na promjene“ koje se događaju u njihovom prostoru.

Latour smatra da treba ukinuti podjelu na lokalno i globalno. Osnovno ljudsko pravo je osjećati se „sigurno i zaštićeno“, a to se ne može postići globalizacijom koja briše granice ni lokalnošću koja gradi sve čvršće granice. Treba spojiti te dvije kontradiktornosti omogućivši ljudima da u isto vrijeme iskuse teritorijalnu lokalnost i imaju pristup globalnosti, što zasad najbolje radi Europska unija. Isto tako, Latour naglašava da dinamika ovih odnosa najviše ovisi o „zajedničkom ekološkom stavu“ jer ako se Zemlja nastavi iskorištavati ovim tempom sva tri aktera gube teritorij kojim definiraju svoj identitet. To se može postići tek kad se ekološki pokret bude mogao „emocionalno mobilizirati baš kao što se mobilizira u slučaju rata za očuvanje teritorija“ (Latour, 2018). Langedard (2007: 15) tvrdi da su emocije „kvasac“ kolektivnoga identiteta, a njihovu ulogu dijeli na tri dimenzije: strateška, integracijska i „moralno medijacijska“. U ovome smislu, identitet treba proučavati kao „cilj“ ili svrhu koju treba „izumiti“, a ne unaprijed zadani čimbenik koji treba otkriti. Identitet je nešto što se „gradi od početka ili se odabere između više ponuda“, a onda se treba „boriti zaštititi ga“ znajući da je zauvijek „nepotpun“ i podložan promjenama (Bauman, 2009: 19-20).

3. Narativna sinteza

Klasična sociologija pri proučavanju socijalnih fenomena pravi razliku između funkcionalističke perspektive i marksističke kritike takvoga pristupa. Kod funkcionalista je važna kolektivna svijest jer održava društvo i služi izgradnji „zajedničkoga morala“, a socijalne reforme mogu spriječiti revolucije i voditi socijalnom redu. Marksistička teorija naglašava ulogu konflikata i revolucija te nejednakost dviju ekonomskih klasa. Weber prihvaća marksistički element ekonomskih klasa. Međutim, on drži da društvenim djelovanjem uvijek upravljaju značenja, a to se npr. odražava u podjeli između različitih statusnih grupa. Sveukupno gledajući, naglasak je na dualnosti društvene strukture koja je odraz društvene stratifikacije.

Teorije društvenih pokreta interpretiraju socijalne fenomene poput feminizma i pokreta za zaštitu okoliša, a naglasak je na komunikaciji pri mobilizaciji velikoga broja ljudi te

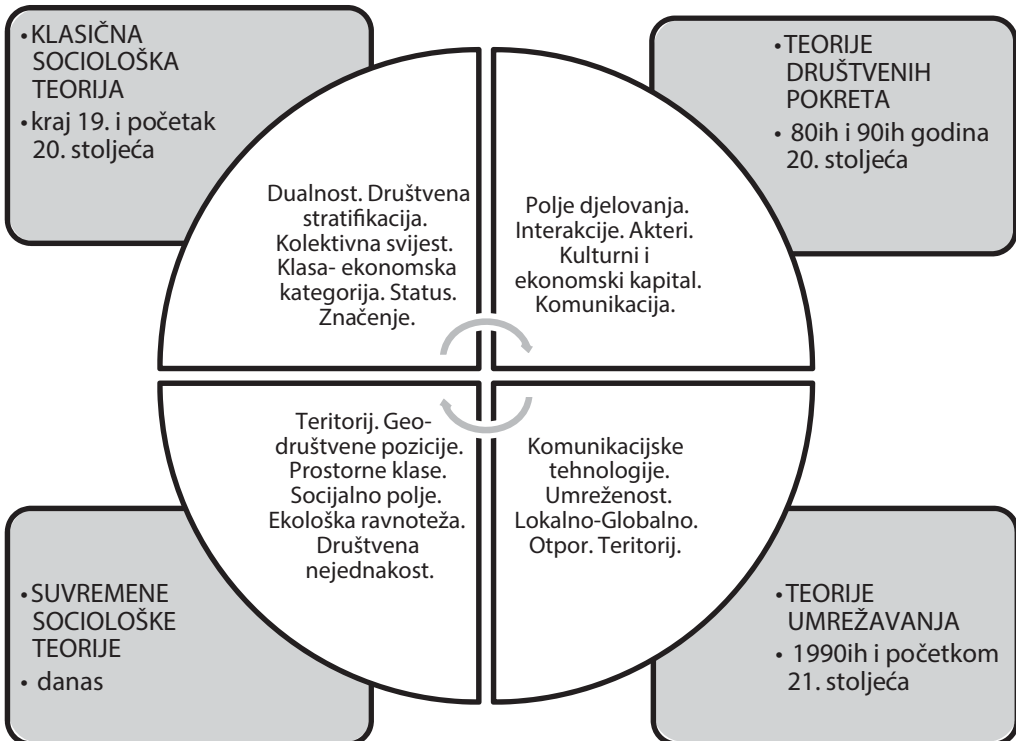
socijalnom polju. Touraine i Melucci drže da je društveni pokret nužno proces što posljedično znači promjenjivost kolektivnoga identiteta. Bourdaine smatra da u socijalnom polju moć nije samo ekonomski nego i kulturni kapital koji ima simboličku funkciju.

Castellsovi glavni elementi analize kolektivnoga identiteta proizlaze iz konteksta koji je obilježen sve umreženijom komunikacijskom tehnologijom, te razlikama između lokalnoga i globalnoga djelovanja. Identitet postaje pluralna kategorija promjenjivoga sadržaja i može obuhvaćati simbolički materijal iz čitavoga spektra disciplina. Važnost se daje dinamici otpora koja se javlja kao odgovor na globalizaciju i pokušaj očuvanja lokalnijih i specifičnijih oznaka kolektivne identifikacije.

Suvremena francuska sociologija kao centralni pojam postavlja teritorij. Teritorij je esencija identiteta i moći. Identitet se definira geo-društvenom pozicijom na teritoriju, a društvena moć količinom teritorija koji zauzima određena prostorna klasa. Sve opipljivija društvena neravnoteža između prostornih klasa rezultat je ekološke neravnoteže koja odražava iskorištavanje koncepta lokalno-globalno.

U *Grafu 1.* napravljen je prikaz osnovnih elemenata četiriju predstavljenih teorijskih interpretacija kolektivne akcije, kolektivnih pokreta i kolektivnoga identiteta.

Graf 1: Prikaz teorija kolektivnoga identiteta

Izvor: autorica

4. Analiza kolektivnoga identiteta „Žutih prsluka“

„Žuti prsluci“ (*Movement des gilets jaunes*) definirani su kao populistički, politički, društveni pokret koji je započeo u Francuskoj 2018. godine, a potaknut je uvođenjem tzv. zelenoga poreza, državnim mjerama štednje, velikim troškovima života, neravnomjernosti poreznih reformi između radničke i srednje klase te između ruralnih i urbanih sredina.² Nadalje, ovaj pokret je u Castellsovom smislu pokret otpora protiv globalizma i neoliberalizma. Iako se najčešće povezuje s Francuskom, treba naglasiti da je pokret dobio potporu u više od dvadeset zemalja diljem svijeta, a simbolika i karakter „Žutih prsluka“ koristili su se u različitim kontekstima. Npr. u Velikoj Britaniji desničarske društvene grupe koje se zalažu za Brexit koristile su simboliku „žutih prsluka“.

„Žuti prsluci“ su najnoviji primjer kolektivnoga pokreta i kolektivnoga identiteta za koji Latour smatra da je proizašao iz „nesigurnosti zbog krize tla, teritorija, identiteta i pripadanja“. To je prvi društveni pokret koji „povezuje ekologiju i društvenu nepravdu, a mogao bi poslužiti upravo povezivanju globalnoga i lokalnoga“. Naime, budući da su „Žuti prsluci“ nesigurni zbog uvođenja ekološkoga poreza koji će im utjecati na kvalitetu života, Latour predlaže da se u stilu Louisa XVI. naprave Knjige žalbi (*Cahiers de doléances*) u kojima bi svatko mogao opisati svoju konkretnu situaciju i odgovoriti na sljedeća pitanja: „o čemu ovisite; što treba promijeniti; koga smatrate neprijateljem; s kim bi se mogli udružiti“. Ovo bi bio „pravedniji i demokratskiji“ način određivanja buduće kolektivne akcije nego referendum. Latour za primjer uzima Brexit i navodi da svođenje kompleksne tematike na odgovor ‘da’ ili ‘ne’ nije demokratski način uređivanja stila života različitih društvenih skupina. U slučaju Brexita, sve je pošlo od lokalnoga problema očuvanja identiteta, a dvije godine kasnije glavna tema je globalni problem gospodarske i društvene ovisnosti Velike Britanije o Europskoj uniji (L’invité de 8h20: Le grand entretien, radijska emisija, epizoda: „*Pour la première fois, on a un gouvernement incapable d’écouter et un peuple incapable de s’exprimer*“, 19.1.2019.).

Kritika drži da Latour zagovaranjem Knjige žalbi vraća Francusku u doba Revolucije, ali on se ne slaže. U doba Revolucije mogao se mijenjati čitav društveni poredak, a da se materijalni uvjeti života ne promijene. Danas se mijenjaju materijalni uvjeti i materijalni poredak zbog klimatske krize, a društveni poredak ostaje isti. Dosad „nijedna društvena kriza nije u rješavanju problema trebala uzimati u obzir element podizanja razine vode“, a to je ono što današnje krize i nove identitete uvelike određuje (L’invité de 8h20: Le grand entretien, radijska emisija, epizoda: „*Pour la première fois, on a un gouvernement incapable d’écouter et un peuple incapable de s’exprimer*“, 19.1.2019.).

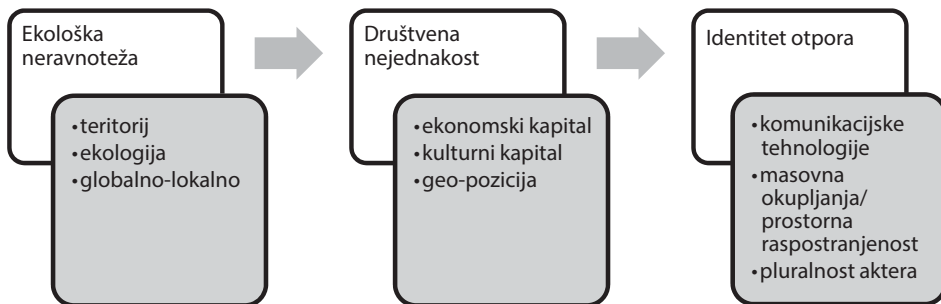
Možemo zaključiti da je pokret „Žutih prsluka“ simptom društvene nejednakosti koja proizlazi iz ekološke krize. To je pokret otpora prema globalizaciji, ekonomskom i teritorijalnom iskorištavanju. Ekonomska nejednakost proizlazi iz geo-pozicija u socijalnom polju. Ruralne sredine imaju nesigurniji status od urbanih sredina, a ekonomski i simbolički kapital urbanih sredina je puno veći jer se tu nalaze financijski, informacijski i politički centri. Može se reći da urbani dio teritorija ima bolji i kvalitetniji pristup globalnoj razini djelovanja, dok se ruralni dijelovi razvijaju prvenstveno na lokalnoj razini. U razvoju ovih dviju razina, primarnost se daje globalnoj razini, pa lokalno ostaje ‘drugo’. Na kraju, dinamika pokreta određena je

² Wikipedia: Yellow Vests Movement. Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Yellow_vests_movement (25.1.2019.)

masovnim korištenjem komunikacijskih tehnologija koje omogućuju masovnija okupljanja i teritorijalna rasprostranjenost. Međutim, ovdje se vidi da taj element počinje i utjecati na slabljenje pokreta. Naime, sve veća otvorenost komunikacijskih kanala dovela je do pluralnosti aktera pa simboliku „Žutih prsluka“ počinju koristiti društvene grupe koje imaju vlastite ideološke i političke ciljeve npr. radikalno desne i anarhističke društvene grupe.

U *Grafu 2.* prikazana su tri koncepta ključna za razumijevanje društvenoga pokreta „Žuti prsluci“. Za svaki koncept navedeni su osnovni elementi koji služe detaljnijoj interpretaciji i analizi.

Graf 2: Elementi razvoja pokreta otpora „Žuti prsluci“

Izvor: autorica

5. Zaključak

Sve upućuje na zaključak da je u zadnjem desetljeću došlo do određenih promjena u formiranju kolektivnih identiteta. U svijetu u kojem materijalno nastoji postati virtualno, ono što određuje identitet kolektiva prvenstveno polazi od teritorija u geografskom smislu. Teritorij u simboličkom bourdieuovskom smislu znači neravnomjernu podjelu ekonomske i kulturne moći koje određuju položaj aktera i utječu na međusobne akcije.

Može se pretpostaviti da globalizam ne može funkcionirati bez lokalnoga i ne smije ga tretirati kao nešto regresivno i bezvrijedno. Isto tako, lokalno ne može samostalno opstati u svijetu koji ekonomski i gospodarski funkcionira globalno pa se treba povezati s globalnim upravo kako bi održalo svoju lokalnost. Svaka buduća prozopografska ili sociološka studija zajedničkih osobina kolektiva treba početi od konteksta u kojem se određeni teritorij stavlja u lokalni i globalni položaj socijalnog polja djelovanja. Ostaje za vidjeti kako će se u novim društvenim, gospodarskim i ekološkim zadanostima razvijati kolektivne akcije i društveni pokreti te hoće li nastajati novi oblici lokalno-globalnih kolektivnih identiteta koji bi istovremeno bili izraz različitosti i sličnosti.

Naposljetku, u radu je napravljena analiza socioloških teorija kolektivnoga identiteta koja zasigurno ne može obuhvatiti sve elemente razvoja kompleksnoga društvenog fenomena. Stoga je u daljnje interpretacije i analize potrebno uključiti materijal iz drugih disciplina poput antropologije, psihologije, geografije, ekologije, kulturalnih studija te medija i komunikacije. Ovime bi se dobio detaljniji uvid u elemente kolektivnoga identiteta i razvoj društvenih akcija koje s vremenom gube linearnu strukturu i sve više sliče Indrinoj mreži bisera.

L I T E R A T U R A

1. Bauman, Zygmunt. 2009. *Identitet. Razgovori s Benedettom Vecchijem*. Zagreb: Pelago.
2. Bourdieu, Pierre. 1984. Espace social et genèse des "classes". *Actes de la recherche en sciences sociales. Le travail politique*. Vol. 52-53: 3-14.
3. Castells, Manuel. 2009. *The Power of Identity: 2 (Information Age Series)*. Wiley-Blackwell. E-knjiga.
4. Cerulo, A. Karen. 1997. Identity Construction. New Issues, New Directions. *Annu. Rev. Sociol.* No. 23: 385-409.
5. Haralambos, Michael, Heald, Robin. 1994. *Uvod u sociologiju*. Zagreb: Globus.
6. Langeard, Chloé. 2007. Les émotions comme ferment de l'identité collective. Le conflit social des intermittents du spectacle (enquête). *Terrains & travaux*. No. 13: 13-30.
7. Latour, Bruno. 2018. *Down to Earth: Politics in the New Climate Regime*. Polity. E-knjiga.
8. L'invité de 8h20: Le grand entretien, radijska emisija FranceInter, epizoda: „*Pour la première fois, on a un gouvernement incapable d'écouter et un peuple incapable de s'exprimer*“ (emitirano 18.1.2019.)
9. Marchal, Herve, Stébé, Jean-Marc. 2010. *De la lutte des classes a la lutte des places*. Recension. Dostupno na: <http://www.journaldumauss.net/?De-la-lutte-des-classes-a-la-lutte> (23.1.2019.)
10. Melucci, Alberto. 1995. The Process of Collective Identity. Johnston and Klandermans Eds. *Social Movements and Culture*. London: UCL Press. 41-63.
11. Polleta, Francesca, Jasper, M. James. 2001. Collective Identity and Social Movements. *Annu. Rev. Sociol.* 27: 283-305.
12. Ritzer, George. 1997. *Suvremena sociologijska teorija*. Zagreb: Globus.
13. Touraine, Alain. 1985. An Introduction to the Study of Social Movements. *Social Research*. Vol. 52, No. 4: 749-787
14. Voegtli, Michaël. 2009. Identité Collective. *Dictionnaire des mouvements sociaux*. 292-299.
15. Weber, Max. 1922. *Economy and Society*. University of California Press.
16. https://en.wikipedia.org/wiki/Yellow_vests_movement (pristup: 25.1.2019.)

Summary

**COLLECTIVE IDENTITY: META-ANALYSIS OF THE SOCIOLOGICAL CONCEPTS AND THEORIES
WITH AN OVERVIEW OF “YELLOW VESTS”**

The materialization and symbolization of different collective identities are an important part of the everyday narrative. In order to better understand the building of elements that lead to the realization and nomination of collective identity, it is necessary to analyze collective social movements that represent the dynamic part of that category. This meta-analysis presents the development of elements of social movements, including classical sociological theory and new sociological approaches. Elements presented in the analysis were used in the interpretation of the social movement “Yellow Vests”. This approach allows us to theoretically and graphically present the link between the local and global level, and between the geographic and economic elements that are essential for the contemporary optics of the collective action. We can conclude that the success of collective action depends on networking and the media which can contribute to the cohesion or disruption of collective identity.

Keywords: *collective identity, collective social movements, ecology, geo-position, “Yellow Vests”.*

